

ПОТЕКЛОТО И ЗНАЧЕЊЕТО НА НЕКОИ ТОПОНИМИ ВО МАКЕДОНИЈА

I

Асамаѝи¹⁾ — Аранѝел

Називот на преспанското село Асамати, според К. Јиречек, потекнува од името на црквата τῶν Ἀγίων Ἀσωμάτων, т. е. од „бестелесниѝе“ по испуштањето на епитетот свети. Спомнатиов автор на ист начин со бестелесните архангели Михаил и Гаврил го објаснува и името на критското село ὁ Ἀσώματος²⁾.

Топонимот *Асамаѝи* е забележен во изминатите векови, а и денес постои во балканските предели, па и во Македонија. Манастир на „бестелесниѝе“ е регистриран, во средината на XIV век, во околицата на Зихна³⁾. Во исто време се споменуваат метох во пределот на „Бестелесниѝе“, во големиот град Солун, како и метох „Бестелесни“ (ὁ Ἀσώματος) во близината на Сер⁴⁾. Месност *Асомаѝа* се сретнува, во средината на XV век, во цариградската околица⁵⁾. Топонимот *Асомаѝа* е зацртан и на топографската карта Лариса, во пределот Бер, југоисточно од градот, на левиот брег на Бистрица⁶⁾.

¹⁾ Во 1877 година селото е забележено со името Асомати во книгата: Материјали для изучения Болгарии, часть 3, выпускв, стр. 81. Ст. Антољак топонимот Асамати, локалитет на брегот на Преспанското езеро го придружува кон постојните топоними Богомила и Бабуна и на тој начин ја збогатува топографската номенклатура во Македонија наводно со уште еден назив за богомилите. Имено, според него, с. Асамати, кое отпрвин се викало Асомати, го добило своето име по „Ἀσώματος“, т. е. од оние што верувале во Св. Тројство, поправо во богот-отец без тело, а тоа биле богомилите, жители на тие предели. Стјепан Антољак, Самуиловата држава. Скопје 1969, стр. 89.

²⁾ Constantin Jireček, Das christliche Element in der topographischen Nomenclatur der Balkanländer, Wien, 1897, s. 9 и 44.

³⁾ Стојан Новаковић, Законски споменици српских држава средњег века, Београд 1912, стр. 741.

⁴⁾ Александар Соловјев и Владимир Мошин, Грчке повеље српских владара, Београд 1936, II, 86 и XIV, 49.

⁵⁾ Franz Babinger, Mehmed der Erober und seine Zeit, München 1953, s. 80.

⁶⁾ Топографска карта, секција Larisa, размер 1:200.000.

Во Македонија нема населба што би била именувана со словенскиот збор „бестелесни“. Впрочем, во словенската хагиолатрија се употребува и зборот бѣсплътнихъ за означување на својствата на споменатите арангели⁷⁾. Имено, во еден запис на поменикот на Лесновскиот манастир стои: монастырь светыхъ бѣсплътныхъ силъ архистратигъ Михаила и Гаврила, глаголюеми Лѣсново⁸⁾.

Култот на *аранѣли* бил некогаш многу раширен што се гледа и од називите на црквите во Македонија⁹⁾. И во Преспа има повеќе цркви посветени на арангелите и тоа во селата Дупени, Арвати и Претор¹⁰⁾. Впрочем, во с. Асамати и денес постои црква Арангел (покрај езерскиот брег) со делумно зачувани фрески од 1636 година¹¹⁾. Црквата е позната и под име Св. Наум, веројатно, по примерот на црквата Св. Арангел Михаил, што се наоѓа на јужниот брег на Охридското Езеро¹²⁾. Таму, во Охридско и Преспанско, споменатиот култ бил развиен уште во времето на Климент¹³⁾. Од култниот објект на христијаните, поправо од Арангел, од името на црквата, и потекнува називот на преспанското село Асамати.

Во топонимијата на Македонија порано имало повеќе населби што го носеле името Арангел. Денес тоа име го носи единствено кичевското село Арангел и тоа секако според називот на тамошниот метох Св. Арангел¹⁴⁾.

II.

Катланово — Катлан

J. G. F. Хан, уште пред 100 години, патувајќи од Белград за Солун се задржал во скопското село *Катлан*¹⁵⁾. Очевидно станува збор за денешното село Катланово што се гледа како од маршрутата на авторот на патот Скопје — Велес, така и од далениот опис на положбата на населбата и на ханот (am rechten Ufer dieses Flusses — се мисли на р. Пчиња — liegt das Dorf Kaplan, in diesen Chan wir übernachteten).

⁷⁾ За значењето на зборот безплотный <бесплътньъ види кај Сава Петковић, Речник црквено словенскога језика, Београд 1935, стр. 9.

⁸⁾ Стојан Новаковић, Српски поменици XV—XVIII века, Гласник српског ученог друштва, кн. XLII, стр. 13.

⁹⁾ Миодраг Пурковић, Попис црква у старој српској држави, Скопље 1938, стр. 7 и 8, како и Љуб. Стојановић, Стари српски записи и натписи III, стр. 285 и VI, стр. 254. Види и В. Р. Петковић, Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа, под „Арханџел.“

¹⁰⁾ Георги Трајчевъ, Прѣспа, София 1923, стр. 83 и 89.

¹¹⁾ Види го извештајот на Ђурђе Бошковић во Годишњак СКА, XLII, стр. 311.

¹²⁾ Вл. Петковић, нав. дело стр. 209.

¹³⁾ Похвално слово на бестелесните Михаил и Гаврил сочинето од Климент епископ. Книга за Климент, Скопје 1966, стр. 195.

¹⁴⁾ Тома Смиљанић, Кичевија, Населба и порекло становништва, кн. 28, стр. 421.

¹⁵⁾ J. G. v. Hahn, Reise von Belgrad nach Salonik, Wien 1868, s. 159 и 162.

Јов. Хаџи Васиљевиќ, пишувајќи за с. Катланово (во заграда го дал и називот Каплан), прв, меѓу испитувачите на скопските села, се обидел да го објасни потеклото на топонимот. Имено, тој го распоредил споменатото село во групата на оние населби што имаат странски имиња и што потсетуваат на „Арабјани, Турци и Арнаути“¹⁶⁾. Од нецелосното објаснување, како што се гледа, не може да се разбере што се крие зад споменатиот збор¹⁷⁾.

Нешто подоцна, Петар Скок, работејќи врз топонимите во Скопската котлина, дал објаснување и за името на с. Катланово. Според него споменатиот топоним бил адјектив од личното име Каплан. Имено, називот на селото потекнува од прекорот на некој Турчин, по име Каплан, кој таму имал свој чифлик¹⁸⁾. Со тоа бил објаснет топонимот, но не и Каплан, кој и натаму останал неидентификувана личност.

Меѓутоа, денес, по објавувањето на турските дефтери, располагаме со богата граѓа за историјата на нашиот народ под турската власт. Имено, турските пописни книги даваат можност наполно да се утврди идентитетот на Каплан. Тој, според постојните податоци, имал тимар во вилаетот Велес, а од 1464 ги поседувал во вилаетот Скопје следниве имоти: селото Горелер (ненаселено) и ненаселените мезри по име Зеленикова, Беране, Дренова, Ајдинче и Армудлук¹⁹⁾. Spreма тоа, називот на с. Катланово потекнува од Каплан, од името на еден турски спахија, кој живеел во нашите предели пред 500 години.

---

¹⁶⁾ Јован Хаџи Васиљевиќ, Скопље и негова околина, Београд 1930, стр. 190.

¹⁷⁾ Ст. Новаковиќ мисли дека името Капланлих (или Тигарска варош), што го забележал Англичанецот Браун на своето патување низ Македонија, било „нема сомневање постаро од Турците“. Ст. Новаковиќ, Белешке доктора Брауна из српских земаља од године 1669, Споменик СКА, IX, стр. 39.

¹⁸⁾ Петар Скок, Из топономастике Јужне Србије II-Скопска котлина. Гласник Скопског научног друштва, кн. XV-XVI, стр. 119.

¹⁹⁾ Hazim Šabanović, Krajište Isa-bega Ishakovića. Zbirni katastarski popis iz 1455. godine. Sarajevo, 1964, стр. 101.